

4. Informasjon og rådgivning

4.1 Innledning

Finansdepartementet ber Finanstilsynet vurdere om det er behov for å gi nærmere regler om den informasjons- og rådgivningsplikt som foretakspensjonsloven § 4-7a femte og sjette ledd fastsetter og eventuelt utarbeide forskriftbestemmelser.

Finanstilsynets vurdering er at lovens § 4-7a femte og sjette ledd dekker pensjonsinstitusjonenes informasjons- og rådgivningsplikt på en god måte slik at behov for utfyllende forskrifter er begrenset. Finanstilsynet ser imidlertid at det vil være utfordrende for pensjonsinstitusjonene å informere om konsekvensene av et valg om konvertering på en måte som er forståelig for fripoliseinnehaveren.

Finanstilsynet antar at konsekvensene best kan kommuniseres gjennom bruk av eksempler som viser hvordan pensjonsytelsen påvirkes av ulike sett av forutsetninger om avkastning, vederlag, forsikringsrisiko og forvaltningsløsning på uttakstidspunktet. Bruk av eksempler vil gjøre det lettere for fripoliseinnehaver å forstå hvordan komponentene virker sammen og at det normalt ikke vil være tilstrekkelig å oppnå samme avkastning som en fripolise undergitt alminnelig forvaltning. Dette fordi fripoliseinnehaver selv må dekke vederlaget for administrasjon og forvaltning og i noen grad får overført biometriisk risiko, jf. nedenfor om dette.

Bruk av eksempler kan ikke utledes direkte av ordlyden i foretakspensjonsloven og Finanstilsynet foreslår derfor å fastsette krav om dette i forskrift, jf. vedlagte utkast til forskrift om endring i foretakspensjonsloven. Siden det her kan være en interessekonflikt mellom pensjonsinstitusjon og fripoliseinnehaver, er det viktig at reglene er klare og at opplysningene kan kontrolleres i ettertid.

Finanstilsynet foreslår at informasjonen skal utarbeides som generell produktinformasjon. Eksemplene skal være egnet til å illustrere betydningen av opplysningene som fremgår av lovens § 4-7a femte ledd, og må gjenspeile realistisk vederlagsnivå og hensynta en "risikopremie" knyttet til forsikringsrisiko. Finanstilsynet har nedenfor redegjort for betydningen av enkelte av komponentene som det skal tas høyde for i beregninger/eksempler på hvor stor avkastningen på investeringsporteføljen minst må være for å oppnå bestemte pensjonsytelser.

4.2 *Vederlag*

Ved utstedelse av ordinær fripolise skal det avsettes en administrasjonsreserve som skal dekke pensjonsinnsrettningens vederlag knyttet til administrasjon og forvaltning av forsikringskontrakten i både opptjeningsperioden og utbetalingsperioden, jf. livsforsikringsforskriften § 5-2. Det er pensjonsinnsrettningens risiko at vederlaget for administrasjon og forvaltning har vært satt slik at det dekker de faktiske utgifter knyttet til fripolisen. Pensjonsinnsrettningen har ikke anledning til i etterkant å kreve ytterligere vederlag fra foretaket eller fripoliseinnehaveren. Vederlaget skal dessuten beregnes uten fortjenesteelement, jf. livsforsikringsforskriften § 5-2 annet ledd.

En overgang til forvaltning i egen investeringsportefølje vil derimot innebære at vederlag for administrasjon og forvaltning av fripolisen skal bæres av fripoliseinnehaveren. Pensjonsinnsrettningens vederlag dekkes ved belastning av investeringsporteføljen, hvor administrasjonsreserven inngår, jf. foretakspensjonsloven § 4-7a første ledd og § 4-7b første ledd. Pensjonsinnsrettningen må ha særskilte pristariffer for beregningen av vederlaget, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 9-3 fjerde ledd. Premien kan beregnes med fortjenesteelement, og trekket fra investeringsporteføljen må være i samsvar med de til enhver tid gjeldende pristariffer.

Selv om administrasjonsreserven vil inngå i investeringsporteføljen, er det sannsynlig at administrasjonsreserven over tid ikke vil være tilstrekkelig til å dekke vederlaget som pensjonsinnsrettningen kan kreve. Forvaltning av investeringsporteføljer vil i praksis ofte være en dyrere forvaltningsform enn forvaltning i kollektivporteføljen, i tillegg til at pensjonsinnsrettningen kan ta et fortjenesteelement i vederlaget. Fripoliseinnehaveren vil da belastes for vederlag som ikke dekkes av administrasjonsavsetningen.

I og med at vederlaget vil kunne øke relativt mye for den enkelte fripoliseinnehaver og dermed redusere effekten av avkastningen, er det viktig at fripoliseinnehaver forstår hva dette innebærer. Finanstilsynet foreslår derfor at pensjonsinnsrettningen ikke bare skal sørge for skriftlig å opplyse fripoliseinnehaveren om at den har rett til vederlag som angitt, jf. § 4-7a femte ledd bokstav d) og opplyse om hvilke vilkår som gjelder for en fripolise som undergis alminnelig forvaltning, jf. § 4-7a femte ledd, men at fripoliseinnehaveren får seg forelagt eksempler som illustrerer størrelsen på det årlige vederlaget og hvilken avkastning som er nødvendig for å dekke blant annet dette, gitt bestemte ytelser som ønskes oppnådd ved starttidspunktet for pensjonsutbetalingen.

4.3 *Biometrisk risiko*

Som nevnt under punkt 2.1 siste avsnitt vil overgang til fripolise med investeringsvalg medføre at det i noe grad overføres biometrisk risiko fra pensjonsinnsrettningen til fripoliseinnehaver. Som nevnt foran, medfører adgangen til å dekke negative risikoresultater ved fradrag i avkastningen eller verdien av investeringsporteføljen, risiko for reduksjon av ytelsen selv om avkastningen på investeringsporteføljen tilsvarer beregningsrenten etter fradrag for pensjonsinnsrettningens vederlag for administrasjon og forvaltning. Tilføring av overskudd på risikoresultatet vil på den annen side ha motsatt effekt.

Ytelsen vil også kunne reduseres som følge av eventuelle fremtidige endringer i det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget, ved at engangspremien som kreves når investeringsporteføljen skal overføres til alminnelig forvaltning vil kunne være høyere. Engangspremien vil dessuten øke ytterligere dersom pensjonsinretningen setter reategarantien til null på pensjoneringstidspunktet.

Foretakspensjonslovens krav om at det skriftlig skal opplyses om at pensjonsytelsen bestemmes ut fra verdien av porteføljen på tidspunktet for uttak av pensjon og at det samtidig skal opplyses om hvilke vilkår som gjelder for en ordinær fripolise, vil langt på vei kunne ivareta informasjon om ovennevnte risikofaktorer. Finanstilsynet anser imidlertid at konsekvensene for ytelsen kommer bedre frem gjennom at det gis konkrete eksempler som illustrerer den risiko fripoliseinnehaveren har knyttet til negative risikoresultater og hvilken avkastning som er nødvendig for å dekke denne. I tillegg må det gis eksempler på hvordan engangspremien ved uttak påvirker pensjonsytelsen.

Finanstilsynet ser det også som viktig at pensjonsinretningen opplyser fripoliseinnehaveren om den faktisk vil benytte adgangen etter forsikringsvirksomhetsloven § 9-13 annet ledd til å dekke fripolisens andel av negativt risikoresultat ved fradrag i årets avkastning eller i verdien av investeringsporteføljen tilordnet kontrakten. Finanstilsynet foreslår derfor at pensjonsinretningen skal ha en særskilt plikt til skriftlig å opplyse fripoliseinnehaveren om pensjonsinretningen vil benytte denne adgangen, jf. vedlagte utkast til forskrift om endring av foretakspensjonsforskriften.

4.4 Dokumentasjon og lydopptaksplikt

Det følger av foretakspensjonsloven § 4-7a at de opplysninger som skal gis i henhold til femte ledd skal gis skriftlig, og at en skriftlig sammenfatning av de opplysninger og råd som pensjonsinretningen gir etter sjette ledd skal sendes fripoliseinnehaveren. Slike skriftlighetskrav har som hovedformål å ivareta fripoliseinnehaverens behov for informasjon. Lovens §§ 4-7a og 4-7b har imidlertid ikke krav om dokumentasjon av informasjon og rådgivning og ikke krav om lydopptak av telefonsamtaler der det gis informasjon og rådgivning knyttet til fripoliser med investeringsvalg.

Med dokumentasjonsplikt som nevnt forstås plikt til å utarbeide materiale som viser at virksomheten utøves i henhold til gjeldende regelverk. Dette kan gjøres ved nedtegninger, lagring av elektronisk korrespondanse, lydopptak mv. Gjennom dokumentasjon får foretaket fram hvordan det har utført sine oppgaver. Dokumentasjonsplikt vil ha betydning for foretakets internkontroll, compliancefunksjon og for behandling av klager. Samtidig vil dokumentasjonsplikt bidra til at Finanstilsynet kan ivareta sine tilsynsoppgaver. Plikten vil også virke forebyggende ved at den høyner bevisstheten rundt kvaliteten på rådgivningen.

Finanstilsynet har i forslag til høringsnotat, oversendt Finansdepartementet 30. august 2013 om dokumentasjonsplikt og lydopptak ved rådgivning og salg av alternative spareprodukter, uttalt at også fripoliser og pensjonskapitalbevis med investeringsvalg bør være gjenstand for dokumentasjons- og lydopptaksplikt.

Slik dokumentasjons- og lydopptaksplikt omfattes ikke av forskriftshjemlene i §§ 4-7a og 4-7b. I høringsnotatet ble det foreslått slik endring av forsikringsavtaleloven § 11-1 første ledd:

I forbindelse med tegningen av en forsikring skal selskapet så vidt mulig sørge for at forsikringstakeren får råd om dekningen av foreliggende forsikrings- og sparebehov. Rådgivning og salg knyttet til livsforsikring med investeringsvalg og øvrige alternative spareprodukter skal dokumenteres. Dokumentasjonen skal gjøres minst så fyllestgjørende at Finanstilsynet kan kontrollere om reglene er fulgt. Slik dokumentasjon skal oppbevares i minst

fem år. Selskapet skal foreta lydopptak av alle telefonsamtaler knyttet til slik rådgivning og salg og skal etablere betryggende rutiner for dokumentasjon av kommunikasjon gjennom andre kommunikasjonskanaler når disse benyttes i tilknytning til slik rådgivning og salg. Bestemmelsene i første ledd gjelder for fullt av forsikringselskap med hovedsete i annen stat i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde.

I Prop. 11 L (2012-2013) og merknadene til foretakspensjonsloven § 4-7a heter det: "Reglene om informasjons- og rådgivningsplikt i paragrafen her vil måtte suppleres av forsikringsavtaleloven §11-1, som gir nærmere regler om forsikringselskapets informasjonsplikt i forbindelse med tegning av en forsikring." Dette er i samsvar med Finanstilsynets høringsuttalelse til NOU 2012: 3 om fripoliser og kapitalkrav og utredningens utkast til § 4-7a.

Dersom det legges til grunn at prosessen rundt konvertering til fripoliser er "tegning" eller "salg", og at opplysninger og råd som gis før inngåelse av slik avtale omfattes av "rådgivning og salg", vil den foreslåtte endringsteksten i forsikringsavtaleloven § 11-1 første ledd også dekke dokumentasjons- og lydopptaksplikt for konvertering til fripoliser med investeringsvalg. Momenter for en slik tolkning vil være at konvertering til fripoliser med investeringsvalg krever et aktivt valg av både fripoliseinnehaver og pensjonsinnretning og at ny forsikringsavtale må inngås og innebærer et annet pensjonsprodukt sammenlignet med en fripolise med kontraktsfastsatt ytelse. Det vises til at den garanterte ytelsen bortfaller og at fripoliseinnehaver overtar risikoen. Finanstilsynet erkjenner imidlertid at det kan reises tvil på dette punkt. Det vises også til at Finanstilsynet i ovennevnte høringsnotat om dokumentasjonsplikt og lydopptak uttalte at fripoliser *utstedes* ved fratredelse i en pensjonsordning, og dermed ikke selges i markedet. Flytting av fripolisen vil imidlertid innebære et salg.

Dersom endringene i forsikringsavtaleloven § 11-1 første ledd besluttes og det legges til grunn at konvertering til fripoliser med investeringsvalg er "tegning" og at opplysninger og råd som gis før inngåelse av slik avtale omfattes av "rådgivning og salg", vil adgangen til å gi nærmere forskrifter om krav til dokumentasjon og krav til lydopptak følge av lovens § 11-4, slik den lyder etter foreslått endring i høringsnotatet.

I utkastet til forskrift om endring av foretakspensjonsforskriften er det i § 6-1 foreslått en nærmere spesifisering av opplysninger som skal gis fripoliseinnehaver i form av eksempler. Finanstilsynet legger til grunn at også de opplysninger som skal gis i henhold til forskriftens kapittel 6 vil omfattes av den dokumentasjonsplikten som er foreslått i forsikringsavtaleloven § 11-1 første ledd.

Finanstilsynet legger videre til grunn at i den grad pensjonsinnretningen over telefon gir opplysninger / informasjon og råd før inngåelse av avtale om konvertering til investeringsvalg, vil disse samtalene være omfattet av den lydopptaksplikten som er foreslått i forsikringsavtaleloven §11-1 første ledd. Tilsvarende gjelder kommunikasjon gjennom andre kommunikasjonskanaler.

Dersom det legges til grunn at konvertering til fripoliser med investeringsvalg *ikke* er "salg" eller "tegning", vil det være en mulighet å tilføye følgende i forsikringsavtaleloven § 11-1 første ledd, nest siste punktum: *Bestemmelsene i første ledd gjelder for opplysninger og råd pensjonsinnretningen gir til fripoliseinnehaver før det inngås avtale om utstedelse av fripolise tilordnet egen investeringsportefølje i samsvar med foretakspensjonsloven §§ 4-7a og 4-7b.*

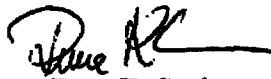
4.5 Nøkkelinformasjon og rettslig standard

De forhold pensjonsinnretningen skal opplyse og rådgi om er svært kompliserte. Det vil som nevnt være svært krevende å forklare fripoliseinnehaveren om mulige konsekvenser av forvaltning med og uten investeringsvalg, og det vil tilsvarende være svært vanskelig å forstå. Fra verdipapirrområdet er man kjent med krav til nøkkelinformasjon (KID/Key investor Information), som skal muliggjøre en beslutning på informert grunnlag og en sammenligning med tilsvarende produkter. Videre vises til at det foreligger et tilsvarende forslag om krav til nøkkelinformasjon for alternative spareprodukter, jf. EU-Kommisjonens forslag til forordning: "Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on key information documents for investment products" (COM (2012) 352 final). Forordningen vil antagelig ikke omfatte foretakspensjon. Finanstilsynet anser det derfor ikke hensiktsmessig å foreslå krav om utarbeidelse av KID for fripoliser med investeringsvalg.

For Finanstilsynet

Emil Steffensen
direktør for bank og forsikringstilsyn

Runa K. Sæther
seksjonssjef

Vedlegg

Utkast til forskrift om endring i forskrift til lov av 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon

I

I forskrift 1. desember 2000 nr. 2012 til lov av 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon gjøres følgende endringer:

Nytt kapittel 6 skal lyde:

Kapittel 6. Utfyllende bestemmelser ved utstedelse av fripolise etter foretakspensjonsloven §§ 4-7a og 4-7b.

§ 6-1 Opplysninger til fripoliseinnehaver

Pensjonsinnretningen skal gi fripoliseinnehaver skriftlige eksempler som viser hvor stor årlig avkastning en gitt investeringsportefølje for en gitt aldersgruppe minst må ha for å oppnå bestemte pensjonsytelser. Det skal tas hensyn til pensjonsinnretningens vederlag, risikoresultat og engangspremie ved overføring til alminnelig forvaltning ved uttak av alderspensjon.

Pensjonsinnretningen skal skriftlig opplyse fripoliseinnehaveren om pensjonsinnretningen vil benytte adgangen i forsikringsvirksomhetsloven § 9-13 annet ledd til å dekke kontraktens andel av negativt risikoresultat ved fradrag i avkastning tilordnet kontrakten eller i verdien av investeringsporteføljen tilordnet kontrakten.

Gjeldende kapittel 6 blir nytt kapittel 7.

II

Forskriften trer i kraft .....